

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΖΗΤΗΜΑ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Καθηγητής Παναγιώτης Τσάκωνας

Περιγραφή του μαθήματος

Στο μάθημα εξετάζονται αναλυτικά και συζητούνται διεξοδικά μια σειρά από θεματικές, που συνδέονται με το μεταβαλλόμενο περιεχόμενο και την εξέλιξη της έννοιας της ασφάλειας στο σύγχρονο μεταψυχροπολεμικό (και ειδικότερα το μετά την 11^η Σεπτεμβρίου) παγκόσμιο και περιφερειακό --με έμφαση στην περιοχή της Μεσογείου-- περιβάλλον.

Στο πλαίσιο αυτό εξετάζεται η εξέλιξη των διαφόρων «παραδοσιακών» και «σύγχρονων» προβλημάτων ασφαλείας μέσω της ανάλυσης του ρόλου διαφόρων συστημικών και θεσμικών παραγόντων που εμπλέκονται ενεργά στο Μεσογειακό υποσύστημα ασφάλειας. Παράλληλα συζητείται η εμφάνιση και εξέλιξη των σύγχρονων απειλών και προκλήσεων για την διεθνή και περιφερειακή ασφάλεια, όπως η κλιματική αλλαγή, η εξαναγκαστική μετανάστευση, η τρομοκρατία, τα Όπλα Μαζικής Καταστροφής (ΟΜΚ), το οργανωμένο έγκλημα, η πειρατεία, ο θρησκευτικός ριζοσπαστισμός, η έλλειψη ενεργειακών πηγών κ.ά.

Επιπρόσθετα, εξετάζεται και αξιολογείται η δυνατότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να διαχειριστεί τα σύγχρονα προβλήματα ασφάλειας στο εγγύς περιβάλλον της καθώς και οι δυνατότητες συγκεκριμένων διεθνών οργανισμών (NATO, Ευρωπαϊκή Ένωση) να επιδράσουν θετικά στη διαχείριση ή/και επίλυση παραδοσιακών συγκρούσεων (ελληνοτουρκική αντιπαράθεση).

Θεματικές Ενότητες & Βασική Βιβλιογραφία

1. Η εξέλιξη της έννοιας της ασφάλειας

Βασική Βιβλιογραφία

- Paul Williams (ed.), *Security Studies. An Introduction*, London and New York: Routledge, 2008
- Peter Hough, *Understanding Global Security*, London and New York: Routledge, 2008
- Alan Collins, *Contemporary Security Studies* (Oxford University Press, Oxford, 3rd Ed. 2013)
- J. Baylis, S. Smith, P. Owens (eds.), *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής* (Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2007)
- Frederic Gros, *Η Αρχή της Ασφάλειας*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2016.

2. Σύγχρονες απειλές και προκλήσεις ασφάλειας στη Μεσόγειο

Βασική Βιβλιογραφία

- Hans Günter Brauch, *Climate Change and Mediterranean Security, International, National, Environmental and Human Security Impacts for the Euro-Mediterranean Region during the 21st Century Proposals and Perspectives*, European Institute of the Mediterranean (IEMed) 2010
- Vicken Cheterian et al, "Environment and Security Issues in the Southern Mediterranean Region", MedSec, 2009

- Roberto Aliboni, George Joffe and Tim Niblock, *Security Challenges in the Mediterranean Region*, Abingdon, Oxon: Routledge, 2013
- Eduard Soler i Lecha and Thanos Dokos, *Mediterranean 2020: The Future of Mediterranean Security and Politics*, Washington DC: The German Marshall Fund of the United States, Mediterranean Paper Series, 2011.
- Annual NATO Conference on WMD Arms Control, Disarmament and Non-Proliferation, Switzerland, June 2014
- Mezran, K. and Varvelli, A. (Eds.), *The Arc of Crisis in MENA Region: Fragmentation, Decentralization, and Islamist Opposition*. Milan: ISPI and Atlantic Council, 2018
- POLITICAL COMMITTEE (PC) Sub-Committee on NATO Partnerships (PCNP), *NATO AND THE MEDITERRANEAN SECURITY AGENDA Report*, 021 PCNP, 9 October 2021
- Andrea Prontera and Mariusz Ruszel, "Energy Security in the Eastern Mediterranean", *Middle East Policy*, Vol. XXIV, No. 3, Fall 2017
- Black, J., Hall, A., Paoli, G. P., & Warnes, R. (2017). *Troubled waters: a snapshot of security challenges in the Mediterranean region*. Rand Corporation.
- Scheffran, J., "The geopolitical impact of climate change in the Mediterranean region: Climate change as a trigger of conflict and migration", *Mediterranean Yearbook*, 2020
- Scheffran J., Brauch H.G. (2014) "Conflicts and Security Risks of Climate Change in the Mediterranean Region" στο Goffredo S., Dubinsky Z. (eds) *The Mediterranean Sea*, Springer, Dordrecht. https://doi.org/10.1007/978-94-007-6704-1_39
- McNerney, M. J., Paoli, G. P., & Grand-Clement, S. (2017). *Cross-cutting Challenges and Their Implications for the Mediterranean Region*. RAND Corporation.
- Rubin, A., & Eiran, E. (2019), "Regional maritime security in the eastern Mediterranean: expectations and reality", *International Affairs*, 95(5), 979-997.
- Borghesi S. – Ticci E., (2019), *Climate Change in the MENA Region: Environmental Risks, Socioeconomic Effects and Policy Challenges for the Future*, IEMed Mediterranean Yearbook 2019.
- Cordesman A.H., (2018), *Stability in the MENA Region: The Range of Forces Shaping Stability*, CSIS, Washington.
- Durrell, J. (2018), *Investing in resilience: addressing climate-induced displacement in the MENA region*, Discussion Paper, Beirut, Lebanon.
- Karami N., (2019), "The Modality of Climate Change in the Middle East: Drought or Drying up?", *The Journal of Interrupted Studies*, 2, σελ.118-140.
- Sieghart L. C. – Betre M., (2018), *Climate change in MENA: Challenges and Opportunities for the World's most water stressed region*, World Bank.
- World Bank, (2018), *Beyond Scarcity: Water Security in the Middle East and North Africa*, World Bank, Washington.

3. Υβριδικές απειλές και κυβερνοασφάλεια

Βασική Βιβλιογραφία

- M. Weissmann, N. Nilsson, B. Palmertz & P. Thunholm, (2021). *Hybrid Warfare: Security and Asymmetric Conflict in International Relations*. London: I.B. Tauris. (Open access from <http://dx.doi.org/10.5040/9781788317795>)
- Danny Pronk, (2022), *21st century strategic competition with Russia and China*, Clingendael, <https://www.clingendael.org/publication/21st-century-strategic-competition-russia-and-china>

- Merle Maigre, Cyber threat actors: how to build resilience to counter them, Hybrid CoE Paper 11, February 2022
- Dick Zandee, Sico van der Meer & Adája Stoetman, *Countering hybrid threats Steps for improving EU-NATO cooperation*, Clingendael Report, October 2021
- G. Lasconjarias- J. Larsen (eds.), *NATO's Response to Hybrid Threats*, NATO Defence College, 2015.
- Sascha-Dominik Bachmann - Håkan Gunneriusson, "Terrorism and Cyber Attacks as Hybrid Threats: Defining a Comprehensive Approach for Countering 21st Century Threats to Global Peace and Security", *The Journal on Terrorism and Security Analysis*, Spring 2014.
- Frank G. Hoffman (2018), *Examining Complex Forms of Conflict: Gray Zone and Hybrid Challenge*, PRISM, Vol. 7, No. 4, Institute for National Strategic Security, National Defense University
- Lawrence Freedman, (2014), *Ukraine and the Art of Limited War*, *Survival*, 56:6, pp 7-38
- Τριαντάφυλλος Καρατράντος, Εξωτερικές σχέσεις και πολιτικές αντιμετώπισης της τρομοκρατίας και των υβριδικών απειλών, στο Σ. Μπλαβούκος- Δ. Μπουραντώνης- Τ. Τσάκωνας (επ.), *Εξωτερικές Σχέσεις της Ε.Ε.*, εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα., 2019.

4. Ριζοσπαστικοποίηση, βίαιος εξτρεμισμός και τρομοκρατία

Βασική Βιβλιογραφία

- Peter Neumann, *Οι Νέοι Τζιχαντιστές*, Εκδόσεις Διάμετρος, Αθήνα, 2016
- Τριαντάφυλλος Καρατράντος, "Σφάξε με Αγά μου να Αγιάσω". *Ισλαμικό Κράτος, Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και Ελλάδα* (Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη, 2016)
- Loretta Napoleoni, *Ο Ισλαμιστικός Φοίνικας*, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2015
- Gilles Kepel, *Συμμαχίες και Ρήξεις: Από τη Μέση Ανατολή στις Ευρωπαϊκές Κοινωνίες*, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα, 2021.
- Olivier Roy, *Η Τζιχάντ και ο Θάνατος*, Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα, 2017.
- McCauley C. and Moskalenko, S. (2008), "Mechanisms of Political Radicalization: Pathways toward Terrorism", *Terrorism and Political Violence*, Vol. 20, pp. 415–433.
- Jonathan Collins, "A New Wave of Terrorism? A Comparative Analysis of the Rise of Far-Right Terrorism", *Perspectives on Terrorism*, Vol. 15, Issue 6, pp. 2-22, 2021.
- Boaz Ganor, "Understanding the Motivations of "Lone Wolf" Terrorists: The "Bathtub" Model", *Perspectives on Terrorism*, Vol. 15, Issue 2, pp. 23-32, 2021.
- Bart Schuurman, "Non-Involvement in Terrorist Violence: Understanding the Most Common Outcome of Radicalization Processes", *Perspectives on Terrorism*, Vol. 14, Issue 6, 20202, σελ. 14-26.
- Bruce Hoffman, *How Has the Terrorism Threat Changed Twenty Years After 9/11?*, CFR, 2021, <https://www.cfr.org/in-brief/how-has-terrorism-threat-changed-twenty-years-after-911>
- Bart Schuurman (2020) "Research on Terrorism, 2007–2016: A Review of Data, Methods, and Authorship", *Terrorism and Political Violence*, 32:5, 1011-1026, DOI: 10.1080/09546553.2018.1439023
- Bart Schuurman and Max Taylor, "Reconsidering Radicalization: Fanaticism and the Link Between Ideas and Violence", *Perspectives on Terrorism*, February 2018, Vol. 12, No. 1, Feb. 2018, σελ. 3- 22
- Rik Coolsaet, "Radicalization: The origins and limits of a contested concept" στο Nadia Fadil, Martijn de Koning & Francesco Ragazz (eds.), *Radicalization in Belgium and the Netherlands Critical Perspectives on Violence and Security*, I.B. Tauris, 2019.
- Randall Law, *Τρομοκρατία: Μία Παγκόσμια Ιστορία*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2020.

5. Εξαναγκαστική μετανάστευση και ασφάλεια στη Μεσόγειο. Η Ευρώπη σε Αναζήτηση Στρατηγικής αντιμετώπισης της μεταναστευτικής κρίσης

Βασική Βιβλιογραφία

- Monika Wohlfeld, 'Is Migration a Security Issue?', in Omar Grech and Monika Wohlfeld (eds), *Migration in the Mediterranean: Human Rights, Security and Development Perspectives*. MEDAC: Malta, 2014. http://www.um.edu.mt/medac/publications/book_publications/migration_in_the_mediterranean
- "Global Warming, Water Scarcity and Food Security in the Mediterranean Region", <http://ressources.ciheam.org/om/pdf/a65/05002194.pdf>
- Vicken Cheterian et al, "Environment and Security Issues in the Southern Mediterranean Region", MedSec, 2009
- Π. Τσάκωνας, " Η Ευρωπαϊκή «Επίδοση» στη Διαχείριση της Παράτυπης Μετανάστευσης" στο Σπ.Μπλαβούκος, Δ. Μπουραντώνης, Π. Τσάκωνας, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2019)
- Jef Huysmans, "European Union and Securitization of Migration", *Journal of Common Market Studies*, Vol. 38, No. 5 (2000), σελ. 751-777
- Παναγιώτης Τσάκωνας, "Ευρωπαϊκή Κρίση Ευθύνης και Διακυβέρνησης", Heinrich Böll Stiftung Greece, 25 Φεβρουαρίου 2016
- Dimitriadi, *Managing the Maritime Borders of Europe. Protection Through Deterrence and Prevention?* (ELIAMEP, Working Paper, June 2014)
- Triantafyllidou & A. Dimitriadi, "Deterrence and Protection in the EU's Migration Policy", *International Spectator* Vol.49, No.4 (2014)
- "Can Europe Agree on Immigration?", CARNEGIE EUROPE, Judie Dempsey Asks, June 2016
- Sarah Wolff (2008), "Border Management in the Mediterranean", *Cambridge Review of International Affairs*, 21:2

6. Η Ευρωπαϊκή Ένωση απέναντι στις νέες παγκόσμιες και περιφερειακές απειλές και προκλήσεις ασφάλειας - Τα Θεσμικά Κείμενα και οι Στρατηγικές

Βασική Βιβλιογραφία

- Peyami Kalyoncu, "EU "actorness" in International Relations: The Non-Proliferation Policy of the EU in the Southern Mediterranean", Working Paper no. 87, INSTITUT UNIVERSITARI D'ESTUDIS EUROPEUS, June 2012
- Reviews of the *European Security Strategy* documents from 2003 onwards and related Reports
- Final Report by the High Representative/Head of the EDA on the Common Security and Defence Policy, Brussels, 15 October 2013
- CLIMATE CHANGE AND INTERNATIONAL SECURITY, Paper from the High Representative and the European Commission to the European Council, 2008
- *Internal Security Strategy for the European Union. Towards a European Security Model*, March 2010
- Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, The final implementation report of the EU Internal Security Strategy 2010-2014, Brussels, June 2014
- "Maritime Security. NATO and EU, Roles and Coordination", NATO Parliamentary Assembly, 2010 (<http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=2087>)

7. Η εξέλιξη των διατλαντικών σχέσεων και η πορεία της Ευρώπης προς Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας

Βασική Βιβλιογραφία

- Joseph Nye, "Recovering American Leadership", *Survival* (Vol. 50, No. 1, 2008)
- Σ. Ντάλης, *Διατλαντικές Σχέσεις: Συνεργασία ή Ανταγωνισμός;* (Εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 2004)
- Robert Kagan, "Power and Weakness", *Policy Review*, June 2002 <http://www.policyreview.org/JUN02/kagan.html>
- Asle Toje, "The First Casualty in the War against Terror: The Fall of NATO and Europe's Reluctant Coming of Age", *European Security* (Vol. 12, No. 2, Summer 2003)
- Άρθρα των Joseph Nye, Peter Van Ham και Charles Kupchan στο Σ. Ντάλης – Π. Τσάκωνας, *Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας σε Σταυροδρόμι* (Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2004)
- Jiri Sedivy and Marcin Zaborowski, "Old Europe, New Europe and Transatlantic Relations", *European Security* (Vol. 13, No. 3, 2004)
- Σχετικά κείμενα και παρουσίαση των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και άμυνας (ΚΕΠΠΑ, ΕΠΑΑ, Κείμενο Ευρωπαϊκής Στρατηγικής): http://ue.eu.int/cms3_fo/showPage.asp?id=261&lang=EN
- Αναζήτηση σχετικών πηγών στην ιστοσελίδα της Ύπατου Εκπροσώπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για θέματα εξωτερικής πολιτικής και άμυνας (ΚΕΠΠΑ) Federica Mogherini.
- Επίσης στην ιστοσελίδα του Ινστιτούτου Μελετών Ασφάλειας (Institute for Security Studies) της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Παρίσι, το ιστορικό της εξέλιξης της ΚΕΠΠΑ (CFSP) και της ΕΠΑΑ (ESDP), στο: <http://www.iss-eu.org/>
- Alistair J. K. Shepherd, "Top-Down or Bottom-Up: Is Security and Defence Policy in the EU a Question of Political Will or Military Capability?", *European Security* (Vol. 9, No. 2, Summer 2000)
- Alistair J. K. Shepherd, "The European Union's Security and Defence Policy: A Policy without Substance?", *European Security* (Vol. 12, No. 1, Spring 2003)
- Brian Crowe, "Towards a European Foreign Policy", *The Hague Journal of Diplomacy* (No. 1, 2006)
- Jolyon Howorth, "European Security Post-Libya and Post-Ukraine: In Search of Core Leadership", IAI, May 2014

Η Ελληνοτουρκική Αντιπαράθεση

8. (I) Η "Παραδοσιακή" Στρατηγική Εξισορρόπησης

9. (II) Η Τομή στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις. Συνέχεια και Αλλαγή

Βασική Βιβλιογραφία

- Panayotis Tsakonas, *The Incomplete Breakthrough in Greek-Turkish Relations. Grasping Greece's Socialization Strategy* (New York: Palgrave Macmillan, 2010)
- Ziya Onis and Suhnaz Yilmaz, "Greek-Turkish Rapprochement: Rhetoric or Reality", *Political Science Quarterly* 123:1, Spring 2008)

10. Ο ρόλος των διεθνών οργανισμών ασφάλειας στη διαχείριση (και επίλυση) διακρατικών συγκρούσεων. Η περίπτωση του ρόλου του NATO και της Ε.Ε. στην ελληνοτουρκική αντιπαράθεση

Βασική Βιβλιογραφία

- Bahar Rumelili (2007), "Transforming Conflicts on EU Borders: The Case of the Greek-Turkish Conflict", *Journal of Common Market Studies*, 45:1 (2007), 105-126
- Thomas Diez, Stephan Stetter and Mathias Albert (2006), "The European Union and Border Conflicts: The Transformative Power of Integration", *International Organization*, 60, 563-593
- Panayotis Tsakonas (2005), "From 'perverse' to 'promising' institutionalism? NATO, EU and the Greek-Turkish conflict" στο Bourantonis, K. Ifantis, P. Tsakonas (eds.), *Multilateralism and Security Institutions in an Era of Globalization* (London and New York, Routledge), 223-252
- Panayotis Tsakonas (2003), "Greece's Elusive Quest for Security Providers. The 'Expectations-Reality' Gap", *Security Dialogue*, 34:3, 301-314
- Ronald Krebs (1999), "Perverse Institutionalism: NATO and the Greco-Turkish Conflict", *International Organization*, 53:2, 343-377

Μαθησιακά Αποτελέσματα

Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στη μελέτη και κριτική συζήτηση της σχετικής βιβλιογραφίας, στην ανάπτυξη των αναλυτικών δεξιοτήτων των συμμετεχόντων/ουσών και στην εκμάθηση των συμμετεχόντων/ουσών να πραγματοποιούν αποτελεσματικές προφορικές παρουσιάσεις των εργασιών που αναλαμβάνουν να εκπονήσουν κατά τη διάρκεια του σεμιναριακού αυτού μαθήματος.

Ειδικότερα το μάθημα αποσκοπεί στην κατανόηση εκ μέρους των συμμετεχόντων των μεθόδων μελέτης και αξιολόγησης των ζητημάτων διεθνούς και περιφερειακής ασφάλειας και στην ενίσχυση της γνώσης τους σχετικά με τις σημαντικότερες διεθνείς και περιφερειακές απειλές και προκλήσεις ασφάλειας στη μετά την 11η Σεπτεμβρίου εποχή.